

VAKIF SULAR VE SU VAKIFLARI

Hasan GÜNERİ

Hayır müesseselerinin en ulvisi hiç şüphe yok ki cemiyette tefrik yapılmaksızın herkesin yararına vâkıfı tarafından hasır ve tahsis edilmiş olan ve böylece bugün dilimize doladığımız sosyal adaletin yüzyıllar önce emri hayra (ve özellikle su gibi aziz ol, duasına nail olmak için) koşarak giden ecdadımız tarafından kurulan su yollarında, çeşmelerde, şadırvanlarda, kuyularda, su kemerlerinde, menba sularında, su bendlerinde ve su havuzlarında âbideleştirildiğini gösteren su vakıflarıdır.

Vakıf yolu ile vücut bulan su hayratları ve bu hayratların yaşatılması için onlara gelir getiren vakıflara Memleketimizin her yerinde rastlamak mümkündür.

Vakıfların nizamnamesi demek olan vakfiyelerde bu vakıf sular hakkında da evvelâ vâkıfı tarafından gösterilen şartlara riayet edilmesi gerekir. Böyle bir şart yoksa o takdirde teamüle göre hareket edilir. Yani vakıf sudan yararlanmada veya suya tahsis edilmiş bulunan gelirlerinin ne şekilde sarfedileceği konusunda bugüne kadar o yerde süregelen örf ve âdet'e bakılarak o yolda işlem yapılır.

Su vakıflarına ait müstakil vakfiyeler mevcut ise veya bu vakıflar diğer vakıfları ihtiva eden vakfiyelerde gösterilmiş ise her iki halde de vâkıfın bu vakfiyelerdeki şartlarına göre hareket edilir.

Nitekim Yargıtay Eski Başkanlarından Profesör Cevat Abdürrahim Gü-

cün'ün Nazarî ve Amelî Hukuk Dâvaları adlı (1944 Baskı tarihli) Birinci Kitabının 401 nci sahifesinde de belirtildiği üzere; "vâkıfın şartı, şariğin nassı gibidir. Bu şart, âmmece ve bilhassa Vakıflar İdaresince mutağ bir kanun gibi tanınmalıdır. Çünkü, vâkıfın şartlarını değiştirmekten büyük mahzurlar doğan, Bir defa şartın muhafaza edileceğine emin olarak gözlerini kapayıp giden hayırsever bir vâkıfın arzularına hürmetsizlik ve tecavüzdür. Saniyen bir kimse bir yeri elin-yan her türlü şartlara bağlamakta hayatında ilişilemez iken vefatından sonra o şartları ihlâl etmek vebaldir. En mühim mahzur ise içtimaî bir mahzurdur ki şartların her vakit kolayca tağyir edilebileceğini fiilen müşahade edenler hiç bir vakit vakıf dediğimiz emri hayra rağbet etmezler ve hayır müesseselerine vakıf tarikiyle muavenetten el çekerler. Binaenaleyh vâkıfın şartına riayet en büyük amacımız olmalıdır."

Hatta adı geçen Profesör anılan Eserinin 401 - 402 nci sahifelerinde; vakfın şartlarının tevliyet hali müstesna olmak üzere, vâkıfın bile hayatında değiştiremeyeceğine işaret ettikten sonra devamla "vakfiyesinde tebdil salâhiyetini muhafaza ettiğini yazmış olduğu takdirde dahi eski esaslara göre bir defa tebdil etmekle tağyir selâhiyeti biter; bir daha kendisi bile tebdil edemez. (Meğher ki merreten bade uhra) kaydile ta'mim etmiş ola", demektedir.

Biz burada su vakıfları ile ilgili olarak Vakıflar Kütüğünde kayıtlı bu-

lunan Sultan Abdülmecidin anneleri Salihati Nisvandın Bezmiâlem Valide Sultanın Vakfiyesini bildirmekle ve Karaman Beylerbeyi Murat Paşanın halen Antalyada kâin Vakfına ait Vakfiyesinin İstidos (Manavgat) ve Doden (Düden) Nehirlerinin ıslahı ile ilgili kısmından ve son olarak Lâleli Sultan Mustafanın İstanbulda kâin Vakıflarına ve Hayratına getirilen sularla ilgili bulunan Vakfiyesinin bazı kısımlarından bahsetmekle iktifa edeceğiz.

Kendisiyle iftihar ettiğimiz Bezmiâlem Valide Sultanın, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde 174/1464 kasa numarasında muhteşem bir cilt halinde 14 orijinal Vakfiyesi vardır. Bunlardan Hicrî 1263 yılı Şubatının birinci günü tarihile tanzim ve tescil edilen Bezmiâlem Guraba Hastahanesinin Vakfiyesinin 288 nci sahifesinde; Hastahane ve müstemilâtının suyu ve su yolları hakkında aynen şunlar söylenmektedir. "..... ve kanavâtına tebaiyetle üç masura mailezizi carii havi bir bap Hastahane ve ittisalinde kâin Camii şerifi ve yekta kârgir hamam ve 9 bap diükân....." denilmiştir.

Karaman Beylerbeyi Murat Paşanın Vakıflar Arşivinde müseccel (596 Numaralı Defterin 67 nci sahife 57 nci sıra Numarasında ve dolapta mahfuz 214/60 Numarada kayıtlı) evasıtı Cemaziyel ulâ 982 tarihli Vakfiyesinin baş taraflarında ".....müşârunileyh merhum ve mağfur Murat Paşa Antalya Kasabasında... biri Karahisar Kazasile Manavgat Kazası arasında cari İstidos namile meşhur Nehrin ve diğeri Dizdar Alanı ortasından akan Doden Nehrinin ıslahı için (bıraktığı) nukut ve akardan sülüsü malinde tasarrufatı nafiz..... müebbet bir Vakıf olmak üzere vasiyyet etti....." denilmekte ve Vakfiyenin sonlarına doğru da ".... Vâkıfvakfedip mülkünden ihraç eylediği dokuz bin gümüş dirhem mebalîğ (... in) nemasından..... Antalya Tevabiinden İstanos beldesinde Camii Kebirin önün-

de Vâkıfın bina eylediği ve insanlar arasında şadırvan denilen mahallin su mecrâsını termim eden kimseye üç yüz elli dirhem tayin etti. Ve bundan artan fazlayı ihtiyaç hasıl olursa mezkûr su yolunun tamirine sarf edilmesini... şart eyledi....." denilmektedir.

Son olarak Lâleli Sultan Mustafanın Vakıflar Kütüğünde mukayyet (642 Numaralı Defterin 5-6 sahifelerinde kayıtlı 15 Muharrem 1178 tarihli Vakfiyesinde ".....Edirnekapısı haricinde Bayrampaşa nam mahalde merhum ve mağfurunleha Hatice Sultan Çiftliği kurbinde müceddeden hafrı abar ve.. taşrasında paşa künkü tâbir olunur bin yüz elli adet künk ve.. yirmi adet kurşun boru ile bostan derununda vâki merhum Mahmut Paşa Camii Şerifi Vakfı suyu... (na)... idhal ve canibi Vakfı hümayunlarından Vakfı merkume yevmi dokuz buçuk akça mukataa hakkı mecra verilmek üzere ba'izni müteveli.. icra ve dahili surda eski odalar mukabilinde Sadrıâzam esbak merhum Elhaç Ahmet Paşa Sarayı karşısında kâin Teraziden ifraz kanavâtına tebaiyyet ile mülkleri olan dokuz buçuk masura ma'ilezizi (tatlı suyu) salifüzzikir Lâleli Çeşme kurbinde kâin Camii Şerif şadırvanına ve musluklarına ve sebili mezkûre ve imareti merkumeye icra buyurdıklarından sonra..." denilmekte ve devamla ".... Medinei Üsküdarıda Ayazma Sarayı arazisinde kâin Camii Şerifin haremi ittisalinde köşede ırvayı atşân için mânendi aynı cinanı ihya buyurdıkları çeşmei ruhu efzâ ve mâhalli mezkûr İskelesi kurbinde Ayazma nam çeşmei ranâ ve menbai hayat saffeti nemalarını ve medinei merkume kurbinde Çamlıca nam mâhal havalisinde mebu'edip hafrı abar ve karı zeminden inficâr ve.. kanavâtı müsennât ile muhrez olup mesbuküzzikir Ayazma Sarayı sahnında kâin Camii Şerif musluklarına ve çeşmei mezbureye ve zikricai Hamamı rahat fezaya icra buyurdıkları kanavâtına tebaiyyet ve sekiz masura

mai'lezizi memlukelerini.. ve yine Evkafı hümayunları mülhakatından olmak üzere medinei İslâmbolda Valde Hanı demekle ârif Han mukabilinde köşede Saka Çeşmesi ... ve ... Boğaziçinde... Paşabahçesi nam mahalde dahi .. bir çeşmei ruhu efza icra ve bina ve... itmam buyurdıkları asıl esası Evkafı hümayunları olan sabıküzzikir Kızıtaş Mahallesiinde Lâleli Çeşme kurbinde kâin Camii Şerif ve Medresei mü-nife.. bermucibi hücceti şer'iyeye ve senedatı mer'iyeye dahil emlakı sahibi hümayunlarından olup..." denilmektedir.

— Memleketimizde ve Yavru Vatan Kıbrıstaki Su Vakıfları —

Vakıflar sahasında Otorite olan Yargıtay Eski Daire Başkanlarından Ali Himmet Berki ile Eski Adalet Bakanlarından Sedat Çumralı Üstadın birlikte neşrettikleri Su Hakları adlı (1959 Baskı tarihli) Eserin Vakıf Sular başlığını taşıyan 40-41 nci sayfelerinde Memleketimizde ve Yavru Vatan Kıbrısta kurulmuş su vakıflarıyla ilgili olarak şu izahat veriliyor. "Bu bahisde Padişahların, saray mensuplarının, Şeyhül-İslâmların ve Vezir ve Emirlerin su vakıfları zikre şayandır. İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet, Kanunî Sultan Sü-Ahmet Paşa ve Kethuda Osman Ağa vabeylerbeyi havalisinde Kavas Ahmet Ağa çeşmeleri, Beykoz'da Karakulak Ahmet Ağa Suyu ve Alemdağ'ında Nurbânu Sultanın 'taş delen suyu', Ankara'da Şeyhül - İslâm Mehmet Efendi, Bursa'da Şeyhül - İslâm Kara-Çelebi Zade Abdül-Aziz Efendi suları ve çeşmeleri; İzmir'de Köprülü Zade Fazıl Ahmet Paşa ve Kethude Osman Ağa vakıf suları; Kıbrıs'da Ebû - Bekir Paşa, Pertev Paşa, Ahmet Paşa ve Silâhdar Ağa su vakıfları bu kabildendir. Bunların bazıları diğer vakıfları ihtiva eden vakfiyetlerde münderic ve bazılarının müstakil vakfiyeleri mevcuttur."

"Kanunî Sultan Süleyman'ın zamanında müstakil bir halde tanzim olunan

ve başında tuğrası bulunan su vakfiyesi; Vakıflar arşivinde 1388 numarada kayıtlıdır."

"Her şeyden önce şu ciheti kaydedelim ki asıl vakıf olan kanavât (su yolları,), çeşme, şadırvan, kuyu ve benzeri gayrimenkullerdir. Su, bunların menafiinden madüddür."

"Su vakıflarından başka bazı yerlerde vakıf sıcak su, hamam ve kaplıcaları vardır."

"Vakıf Sular bahsinde Padişahların, Vezirlerin, Şeyhül-İslamların, Emirlerin ve Saray mensubu ağaların su vakıfları zikr ve tetkike şayandır."

— Sular ve Suların İdâresi —

Yine aynı Müelliflerin sözü edilen Su Hakları adlı Eserinin Sular ve Suların İdâresi başlığını taşıyan kısmında (sayife 75-76 da) şu izahat verilmektedir. "Âmme menfaatine devlet tarafından temin ve akıtılan sulardan maada İstanbul'da vakıf ve mülk olmak üzere iki nevi su mevcuttur. Bent suları, menba suları".

"Vaktiyle bu sulardan yarım masura veya daha ziyade alıp evlerine akıtmak isteyenlere muayyen bedel mukabilinde verilir ve suya mâlik olanlar bunu ahare bey ve ferağ edebilirdi. Vakıf sulara temessüklerle ve mülk sulara Eyüp Şer'iyeye mahkemesinden alınan Hüccet-i Şer'iyelerle tasarruf olunur ve ferağ ve intikal Eyüp Şer'iyeye mahkemesince icra edilirdi. 1252 tarihinden sonra bu muameleler yâni ferağ ve intikal muameleleri evkaf senedat dairesine havale olunmuştur."

"Vakıf sulara Vakıflar İdâresince, Belediyeye ait sulara Belediyelerce tâyin olunan memur ve su yolcuları tarafından nezaret ve icabı halinde tamir ve ıslah olunurdu. Padişah vakıflarının su yolcularına Bölükbaşı vesair hayrat su yolcularına Usta namı verilir ve işin büyüklüğüne göre lüzumu kadar su yol-

cusu ve çırak kullanılırdı. Taşrada Belediyelere ve Vakıflara ait sular da bu kabil müstahdemlerin vasıtasıyla muhafaza ve tamir ve ıslah edilmekte idi. Bunlardan başka İstanbul ve taşrada suların muntazaman cereyanını temin için mühendisler, keşif memurları, korucular, çavuşlar, bent memurları vardı."

"İstanbul'da su memur ve müstahdemlerine merci olmak üzere bir Su Nezareti mevcuttu. (Sadi Nazım Nerven'in 1946 tarihinde neşrolunan İstanbul Suları adlı Eseri.)"

"1252 tarihinde Evkaf Nezareti teşkil olunarak Su Nezareti Evkafa bağlanmıştı. 1293 tarihinde Belediye Kanunıyla bu nezaret, masrafı Evkafa ait olmak üzere Şehremaneti idaresine geçmiş ve 1325 tarihine kadar Su Nezareti Şehremanetine bağlı kalmış iken 1326 senesi Evkaf Nezaretine devr ve unvanı "Meyâh-ı Vakfiyye" (Vakıf Sular) müdüriyetine tahvil olunmuştur."

— Vakıf Kırkçeşme Suyu —

Aynı Müellifler İstanbul Kırkçeşme suyu adıyla anılan Vakıf su hakkında da sözü edilen Eserin 76 ncı sahifesinde şu bilgiyi vermektedirler. "Kırkçeşme suyu Sultan Süleyman evkafındandır. Sultan Süleyman Han İstanbul'da bidayette kırk çeşme yaptırarak Büyükdere, Ortadere, Bakraç ve Belgrad dere sularını bendler ve mecralar vasıtasıyla çeşmelere akıtmış olması münasebetiyle Kırkçeşme namını almıştır. Sonra çeşmelerin adedi artmış padişahlar daha başka menbalar bularak ve müteaddit bendler yaptırarak buralardaki sular aynı mecraya verilmiş ve çeşme adedi çoğalmış ise de ismi değişmemiştir."

— Vakıf Menba Suları —

İstanbulda Vakıf Menba Suları olarak da bugün Vakıflar İdaresinin (kira-ya vermek suretiyle elde ettiği) gelirle-

ri arasında önemli bir yekûn tutan başta Taşdelen Vakıf Menba Suyu olmak üzere, Karakulak ve Defneli Menba Suları vardır.

— Sularla İlgili Kanun ve Nizamname ile Bunların Tatbikatından Doğan —

İHTİLAFLAR

10/5/1926 Tarihinde Resmî Gazetede neşredilmekle yürürlüğe girmiş bulunan 831 sayılı Sular Hakkında Kanun ile bütün suların ve bu arada yukarıda izahına çalıştığımız vakıf sularının da doğrudan doğruya Belediyelere ve Belediyesi bulunmayan yerlerde ise Köy İhtiyar Meclislerine devredilmiş bulunduğunu belirtmek isteriz. Yalnız bu devir keyfiyetiyle suyun ve bu suya vakfedilen akarâtın vakfiyeti bertaraf edilmiş değildir. Şu halde yukarıda açıklandığı üzere bu sular üzerinde de vâkıfın şartına, şart yoksa teâmüle göre işlem yapılacaktır. Tekrar belirtelim ki anılan Kanun ile yapılan devir sadece suların idaresine matuftur. Nitekim Danıştay 5 nci Dairesinin 940/1847 sayılı bir kararı da bu görüşümüzü teyit etmektedir.

Sonradan 12/8/1928 tarihinde Sular Kanununun Sureti Tatbikiyesini Mübeyyin (29/8/1928 tarihli Resmî Gazetede neşredilmekle yürürlüğe giren) 7044 sayılı bir Nizamname çıkarılmış olduğu gibi 1/1/1935 tarihinde de Sular Kanununa ek olarak 2659 sayılı bir Kanun neşredilmiş ve keza (22/2/1946 tarihinde) anılan Nizamnamenin 8 nci maddesini değiştiren (6/3/1946 tarihli Resmî Gazetede neşredildiği günün ertesi günü yürürlüğe giren) 3/3819 sayılı bir Nizamname neşredilmiş bulunmaktadır.

Sayın Ali Himmet Berki ve Sedat Çumralı, Su Hakları adlı Eserinde(sahife 77 de) 831 numaralı Sular Kanunıyla suların idaresinin Belediyeye ve Belediye olmayan yerlerde ihtiyar mecr-

lislerine devrolunmuş bulunduğundan bahsile senclerdenberi Belediye ile Vakıflar İdaresi arasında devam edegelen ihtilâfın böylece hallolunmuş bulunduğunu bildirmekte iseler de hakikatte bu yöne değinen ihtilâflar(anılan iki İdare arasında) hiç bir zaman son bulmamış ve anlaşmazlık Sular Kanununun neşrinden hemen sonra başlayarak bugüne kadar bütün şiddetiyle devam etmiştir. Hatta İstanbul ve Ankarada ayrı birer tüzel kişiliği haiz olarak (yine Belediyelere bağlı bir şekilde) kurulan Sular İdaresi daha da ileri giderek 1962 yılında İstanbulda mevcut Vakıflara ait (önceden 171 adet iken sonradan) 101 adet olarak belirtilen hayrat ve akarların sularını kesmek üzere harekete geçmiş (Vakıflar Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliğinin V.M. 25 sayılı Dosyasıdır.) ve keza yeni Valde Hanı ile 4. Vakıf Hanın suları kesilmiş ve mezkûr Hanlar ile Vakıf Guraba Hastahanesi ve Tavaşi Süleyman Ağa, Kalıçeli Hasan Paşa, Çıracı Hasan ve Mahmut Paşa Camilerinin de 1960 yılından beri su bedelleri ödenmediğinden, şimdilik Hanların sularının kesildiği ve bilâhara Hastahane ve Camilerin de sularının kesileceği tebarüz ettirmek suretiyle iki İdare arasında mevcut anlaşmazlık had safhaya getirilmiş bulunmaktadır.

İki İdare arasında sürüp gelen bu su sorununa bir çözüm yolu bulmak amacıyla iş, evvelâ Danıştay Genel Kurulunda görüşülüp 28/1/1937 tarihli ve 3/3 sayılı istişari bir karara bağlanmış ve bilâhara da (1962 yılında mezkûr vakıf hayrat ve akarların suları mevzuunda beliren anlaşmazlığın giderilmesi için) 3/11/1966 tarihinde İçişleri Bakanlığında bu iki İdare ilgililerinin de iştirakiyle müşterek bir toplantı yapılmış ise de bu soruna yine de kat'î bir çözüm yolu bulunamamıştır. Zira, bu toplantıda (Belediyeler ve Sular İdaresi yönünden) varılması istenen anlaşmaya göre, kadim suyu olan vakıf hayrat ve akarlara, kadim su miktarı

kadar bedelsiz su verilecek, bu miktardan fazlası için bedel alınacaktır. Ancak bu hususa Vakıflar İdaresi (aşağıda izah edileceği üzere Nizamnamenin değişik 8 nci maddesinde yer alan açık hüküm karşısında) haklı olarak muhalefette bulunmuş ve kadim suyu bulan vakıf hayrat ve akarlara ne kadar su sarfedilirse edilsin, tamamının bedelsiz verilmesi tezini savunmuştur.

Kanaatimize göre; Vakıflar İdaresi ile Belediyeler (ve Sular İdaresi) arasında yıllarca süregelen bu su ihtilâfının böyle bir prensip kararına varılarak kesin şekilde halli (yine aşağıda verilen izahat da nazara alınarak) mümkün değildir. Ancak Sular Hakkındaki Kanunun neşrinden bu yana geçen 44 seneden beri tahaddüs eden bu ihtilâflardan da yararlanarak Kanun yeni baştan ele alınıp anılan bu İdareler arasındaki su sorununa sarîh olarak cevap verebilecek nitelikte, Yasama Organınca çıkarılacak bir Kanunla mümkün olacaktır.

Böylece bu su ihtilâfı İstanbul ve Ankara Şehirlerinde; Vakıflar İdaresi ile (Belediye ve) Sular İdaresi arasında ve sair Şehirlerimizde ise Vakıflar İdaresi ile Belediyeler arasında (akıtılmakta olan suya vâki müdahalenin men'i şeklinde) ya Mahallî Hakemlerde ve Mahkemelerde veya akıtılmakta olan suyun (Belediyelerce veya Sular İdaresince) kesilmesine ilişkin olan işbu eylem ve işlemlerine karşı da bunların iptali dileğiyle Danıştayda gerekli davalar açılmaktadır. Açılan bu davaların (netice itibariyle) büyük bir kısmı Vakfın lehine sonuçlanmakla beraber yine de bu İdareler arasındaki su ihtilâfı tamamen halledilmiş değildir. Biz, burada Sular Hakkındaki Kanunun neşrinden sonra vukubulan su ihtilâflarının bazılardan ve keza yukarıda sözü edilen Danıştay Genel Kurulunun 28/1/1937 tarihli istişari mahiyetteki kararından ve son olarak İstanbul'da 101 adet vakıf hay-

rat ve akarlarının suyu ile ilgili ihtilâftan kısaca bahsetmekle iktifa edeceğiz. Şöyle ki:

Örnek — a) Ankara Belediyesi (o zamanki adıyla Şehremeneti) 1929 yılında (Şeyhül-İslâm Mehmet Efendi Vakfından) Mazbut Şengül Hamamının suyu olmadığı iddiasıyla Hamama akan suya müdahale ve onu keserek Vakıflar İdaresini ızır ettiğinden aleyhine Ankara Asliye 2 nci Hukuk Dairesine (Hâkimliğine) vâki müracaat üzerine yapılan yargılama sonunda verilen ve Temyiz tetkikatından da geçerek kesinleşmiş bulunan 22/10/1930 tarih ve 929/1324 Esas, 388 Karar sayılı ilâm ile; davalı Belediyenin, mezkûr Hamamın suyuna vâki müdahalesinin men'ine karar verilmiştir ki kararın hülâsası şöyledir: "..... Mevzuu bahis hamamın vakfiyeti mübrez ilâm ve Tapu senediyle ve öteden beri suyun mevcudiyetide şahâdetle müsbet ve müeyyet olmasına ve Sular Kanununun 7 nci ve bunun suverî tatbikiyesini mübeyyin Nizamnamesinin 8 nci maddeleri ahkâmına binaen müddeialehyin (yani Belediyenin) mezkûr hamamın suyuna vâki müdahalesinin men'ine 22/10/1930 tarihinde ... karar verilerek usulen tefhim kılındı." denilmektedir.

Örnek — b) Keza bu defa Ankara Belediyesine bağlı olarak kurulmuş olan Ankara Sular İdaresi de yine yukarıda Örnek (a) daki mezkûr Vakıf Şengül Hamamına akmakta olan suya saat takmak ve bu suyun bedelini talep etmek suretiyle tekrar müdahalede bulduklarından Sular İdaresinin işbu suya vâki müdahalesinin men'ine karar verilmesi için Vakıflar İdaresi tarafından Sular İdaresi aleyhine Mahallî Hakemde dava açılmış ve Hakemlikçe yapılan tetkikat ve tahkikat sonunda (Ankara 12 nci Asliye Hukuk Hâkimliğince Hakem sıfatıyla) verilen 19/10/1967 tarih ve 1965/94 Esas, 1967/64 Karar sayılı ilâm ile "... 831 sayılı Kanunun 7 nci ve Sular Kanununun tatbik şeklini

gösteren Nizamnamenin 8 nci maddesinin açık hükümlerine göre davacı İdareye ait ve akar olarak işletilen hamamın suyunun parasız olarak verilmesi icap etmesine, ... Belediyece (Sular İdaresince) getirtilen suyun hamamın kadim suyuna karıştırılması veya kadim su yerine sair menbalardan ve kuyulardan tedarik olunarak şehre getirilen suların hamama su verilmesi davacının Kanun ve Tüzükle muhafaza altına alınan hakkına hâlel getirmeyeceğine... binaen davalı Sular İdaresinin..." Vakıflar İdaresi adına kayıtlı Şengül Hamamı namı ile anılan hamamın suyuna saat takmak ve su parası istemek suretiyle vâki haksız müdahalesinin men'ine karar verilmiştir. Bu karara karşı Sular İdaresinin vukubulan itirazı da keza aynı Hakemin 5/2/1968 tarih ve aynı Esas, Karar sayılı ilâmiyle reddedilmiştir.

Örnek — c) Vakıf Akarlara parasız su verilmesi işi hakkında Vakıflar İdaresi ile İçişleri Bakanlığı arasında meydana gelen görüş farkı dolayısıyla Resmî Gazetenin 15.3.1937 tarih ve 3554 sayılı nüshasında neşredilen Danıştay Genel Kurulunun 28/1/1937 tarih ve 3/3 sayılı olup istişarî mahiyette bulunan kararına gelince Danıştay, bu konuda o tarihlerdeki teşkilâtında mevcut Tanzimat Dairesinin 3 noktada toplanan Mazbatasını kabul etmiştir ki işbu kararın mesnedini teşkil eden Tanzimat Dairesinin Mazbatası kısaca şöyledir. "... (Sular) Kanununun (un) 7 nci maddesi tahlil edilince görülür ki kullanılan suların muhassasunlehlere tâbiri mutlak olup bundan yalnız hayratın kâd edildiğini iddiaya imkân olmadığı ve suların muhassasunlehlere tâbiri meyanına vakfa mensup akarâtın da dahil olduğunu kabul etmek zarurî bulunduğu cihetle Dahiliye Vekâletinin istinad etmiş olduğu kemakân kaydının birleşmesiyle maddeden çıkarılacak mâna kanunun neşri tarihinde bu suların istifade eden hayrat olsun, akar olsun va-

kıf mahallerden para istenilmeksizin sularının temini isalesi mecburiyetinin belediyelere tevaccüh edeceği merkezinde olacağı şüphesizdir. Ancak nizamnamede kabul edilen vaziyete nazaran bu pek açık hükmün haricinde kalan üç nokta vardır ki bunların kanunun ruhuna muvafık olup olmadığını tetkik etmek icab eder.

1 — Yeniden yapılacak hayrat — Hayrat mefhumunda umumun istifadesine açık bulunması şartı mündemiç telâkki olunabileceğine ve belediyeler belde sakinlerinin müşterek ve medenî ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef bulduklarına ve vakıf sular bütün müessesesat ve menabii varidat ile birlikte belediyelere devredildiği cihetle vâkıf tarafından yeniden yaptırılacak hayratın sularının temini aynı zamanda belediyeye müteveccih bir vazife mahiyetini iktisap edeceğine binaen yeniden yaptırılacak hayrat hakkında nizamnameye konulmuş olan hükmün kanunun ruhuna aykırı olmadığı neticesine varılmıştır.

2 — Evvelce mevcut ve vakıf sularından müstefid iken harab olan ve bilâhara vakıf tarafından ihyaen vücuda getirilen akarlar — Bu nevi akarların esasen mamuriyet vakitlerinde vakıf sularından istifade etmekte bulduklarına göre bilâhara harab oldukları sırada buralara su akıtılmamış olması bu kabil vakıf müesseseler için kanunen kabul edilen hükmün iptalini müeddi olmayacağı cihetle bunların da kemakân kaydına dahil telâkki edilerek belediyelerce sularının temini icabedeceği kanaati hasıl olmuştur.

3 — Vakfın bütün yeniden yaptıracağı akarlar — Gerçi sular evkafın elinde kalmış olsa idi bu kabil akarât için de vakfın su paarsı tediyesine mecbur kalmaksızın istifade edebileceği düşünülebilirse de bunlar âmmenin ihtiyacına matuf olmayıp evkafa varidat tedariki gagesini istihdaf ettiklerine göre

bunlara lâzımgelen suların teminine belediyeyi mecbur etmek doğru olamayacağı kanaatine varılmıştır.

Şu izahattan anlaşılacağı üzere vakfın yeniden yaptıracağı akarların kanunun yedinci maddesinin hükmü haricinde olacağı düşüncesine göre nizamnamenin sekizinci maddesinin bu dairede değiştirilmesi muvafık olacağından Dahiliye Vekâleti ile (Evkaf) Umum Müdürlük (ğü) arasında bu nokta üzerinde bir anlaşma temini ile (7044 sayılı) nizamnamenin sekizinci maddesinin değiştirilmesi yolunda bir teklif yapıldığı takdirde usulüne tevfikan neticelendirilmesi tabîi olup bu vaziyete göre işin Büyük Millet Meclisine sevkine de mahal kalmıyacağı düşünülmüştür." şekindedir. Her ne kadar sonradan Nizamnamenin sekizinci maddesi 1946 yılında değiştirilmiş ise de bu değişiklik dahi gerek yukarıda ve gerekse aşağıda verilen izahata binaen iki İdare arasında sürüp gelen ihtilâfı çözmeye kâfi gelmemiştir.

Örnek — d) Vakıflara ait İstanbulda mevcut olup (önce 171 adet iken sonradan) 101 adet olarak belirtilen vakıf hayrat ve akarların sularını kesmek üzere İstanbul Belediyesi ile Sular İdaresinin giriştiği işlem ve bu işlemle ilgili olarak yapılan görüşme ve bu (işlem ve) işlemlerin iptali dileğiyle açılan davalar dolayısıyla Danıştayca verilen kararlara gelince.

1962 yılında (İstanbulda mevcut) 171 adet vakıf hayratın (camiin) ve akarların suyunun kesilmesine müncer olacak şekilde İstanbul Belediyesi ve Sular İdaresi ile Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında doğan ihtilâfla ilgili olarak işbu vakıf hayrat ve akarların suları için 3/11/1966 tarihinde İçişleri Bakanlığında ilgili İdarelerin yetkili temsilcilerinin de iştirakiyle müşterek bir toplantı yapılmış ise de Vakıflar İdaresi anılan vakıf hayrat ve akarlar şimdye kadar olduğu gibi bundan sonra

da 831 sayılı Kanunun 7 nci ve Nizamnamenin değişik 8 nci maddesine dayanılarak işbu vakıf hayrat ve akarların sularının miktarıyla bağlı olmaksızın parasız olarak su verilmesi gerektiğini; (Belediye ve) Sular İdaresi ise bahsi konusu 171 adet vakıf hayrat ve akarların ancak 70 adedinin vakıf suyunun mevcut olduğunu ve bu itibarla da geriye kalan ve evvelce suyu olmadığı belirtilen 101 adet vakıf hayrat ve akarlara ise su verilebilmesi için abonman mukavelesi akdedilmesi gerektiğini ve öte yandan bedelsiz verilecek su miktarlarının sadece (muhassas su miktarıyla) mukayyet bulunması icap ettiğini; aksi takdirde bu yerlere ait suların derhal kesileceğini ifade etmişlerdir.

Burada şunu arz etmek isteriz ki 831 sayılı Sular Hakkındaki Kanunun 2 ve 7 nci maddeleriyle bu Kanunun uygulanışını gösteren Nizamnamenin (Tüzüğün) değişik 8 nci maddesi birlikte tetkik edilince görülür ki, bu maddelerin getirdiği hükümlerin hiç birinde, vakıf hayrat ve akarata verilecek su, miktarla takyit edilmemiştir. Özellikle 1946 yılında vukubulan Tüzük tadilinde (Madde 8'de); vakıf hayrat ve akarlara verilecek su, sadece (vakfın evvelce mevcut) vakıf sularına münhasır olmaktan çıkarılmış ve bu itibarla Maddede (ister değişiklik yapılmak veya düzenlenmek suretiyle olsun, ister eskileri bırakılarak yenileri meydana getirilmek suretiyle olsun akıtılacak sular... vakıflar yine parasız olarak faydalanırlar.) denilmekle bu faydalanışın bir miktarla kayıtlı olmadığı açıkça belirtilmiştir.

Esasen Vakıfların elinde bulunan suların bunlara mahsus gelir kaynaklarıyla birlikte Belediyeye devredilmesi ile Belediyeler daha avantajlı bir duruma girmişlerdir. Biz burada sadece yukarıda adından bahsettiğimiz Bezmiâlem Valide Sultan Vakfından olan Terkos Gölü suyunun da Belediyeye devredilmiş olduğunu ve böylece bu suyu iş-

letmekle vazifeli İstanbul Sular İdaresinin su imkânı bakımından daha müsait bir duruma gelmiş bulunduğunu ayrıca belirtmek isteriz.

101 adet vakıf hayrat ve akarlarla ilgili ihtilâfta Vakıflar İdaresinin sureti iddiası şöyledir. Tüzüğün 8 nci maddesinden açıkça anlaşıldığına göre bir vakıf hayrat veya akara Belediye ve Köylerce parasız su verilebilmesi için iki şart aranır. Bunlardan birincisi; bu vakıf ve hayrat veya akarın, 831 sayılı Sular Kanununun yayımından evvel mevcut olması, ikinci şart ise; 831 sayılı Kanun ile Belediye ve Köylere devredilen vakıf sulardan faydalanmış olmasıdır.

İhtilâfa konu 101 adet vakıf hayrat ve akarların hepsi 831 sayılı Kanunun yayımından evvel mevcut olan hayrat ve akarlardır. Bu husus tapu kayıtları, vakfiyeler vesair vesaik ile sabittir. Keza bunların hepsi; 831 sayılı Kanun ile Belediyeye devredilen vakıf sulardan istifade etmekte olan hayrat ve akarlardır. Bu konudaki en büyük delil, bahsi geçen vakıf hayratın (camilerin) ve akarların hemen hepsinde mevcut olan çeşmeler ve helâlardır ki bunlar işbu hayratın ve akarların suyu olduğuna kat'i birer delil teşkil eder. Zira, suyu olmasa idi ne çeşme ve ne de helâ yapılırdı. Esasen susuz vakıf cami yapılması da mutad değildir. Sular Kanununun 7 nci ve Tüzüğün değişik 8 nci maddesi; Kanunun yayımından önce mevcut olup da Belediyelere devredilen vakıf sulardan faydalanan vakıf hayrata ve akarlara parasız su verilmesi mükellefiyetini Belediyelere tahmil etmiştir. İstanbul Belediyesi bu suları bizzat idare etmese ve kendisine bağlı olarak kurduğu Sular İdaresine tevdi etmiş olsa dahi, bu kanuni mükellefiyetten kurtulamaz.

İzah edilen sebeplerle (Vakıflar İdaresinin iddiası) zikredilen 101 adet vakıf hayrat ve akarların hepsinin 831 sayılı Kanunun yayımından evvel mev-

cut olup, mezkûr Kanun ile Belediyeye devredilen vakıf suların faydalandıklarının sabit bulunduğu yolundadır.

3/11/1966 Tarihli mezkûr toplantıda itihaz edilen müşterek rapor özet (ve sonuç) olarak vakıf sular için 3 noktada toplanan şu prensipleri ihtiva etmektedir. Şöyle ki:

a) 831 Sayılı Sular Kanununun 7 ve Tüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte vakıf suyu mevcut olan her bir vakıf müesseseye bu miktar üzerinden Belediyece (veya Sular İdaresince) ücretsiz su verilmesini, bu miktardan fazlası için mukaveleye bağlanarak tarife ile su verilmesinin,

b) 831 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte vakıf suyu mevcut olmayan ilgili vakıf müesseseye ancak tarife ile mukaveleye bağlı olarak su verilmesinin,

c) Vakıflar İdaresiyle mukavelesi mevcut suların da yukarıdaki a ve b fıkralarına göre işleme tabi tutulmasının,

Uygun olacağı yolundadır. Ancak bu Rapora karşı Vakıflar Genel Müdürlüğü temsilcisi tarafından "Devrolunan vakıf suların faydalanılan vakıf hayrat ile akarlar parasız su verilmesinde miktar bahis mevzuu olamaz. Asıl olan o hayrat ve akarın muhtaç olduğu suyun verilmesidir. Binaenaleyh eskiden mevcut suyunun azlığından bahisle fazla sarfedilecek su için ücret istenmemesi gerekir". denilmek suretiyle (Sular Hakkındaki Kanunun ve Tüzüğü'nün hükümlerine uygun bir şekilde) haklı olarak itiraz edilmiş olduğu gibi Belediye temsilcisi de anılan Rapora karşı "831 sayılı Kanunun 7 nci maddesi ile suyu bulunan vakfa ait, işlem suyunu bedava verileceği kabul edilmiş olması itibariyle, her hangi bir sebeple suyu kesilmiş olması halinde o vakfa bedava su verilmesi iktiza etmektedir. Kal-

dı ki bu mevzuda Devlet Şûrasında derdest bir dava bulunmaktadır." demek suretiyle Sular Hakkındaki Mevzuatla bağdaşmayan çelişik bir itirazda bulunmuştur.

Bizce; Belediyeler ve Sular İdaresinin, vakıf hayrat ve akarlarına akan suları kesip Vakıflar İdaresini abonman mukavelesi yapmağa ve bedel karşılığında su vermeğe zorlamasındaki en öncmlü sebeplerden birisi de ihtilâflı suların Vilâyet Hıfzıssıhha Komisyonu kararı ile halkın sağlığı yönünden mahzurlu görülerek (bilfarz içinde koli basili bulunduğu gerekçesiyle) kesilmesinden ibarettir. İşte buna dayanılarak Belediyeler ve Sular İdaresi şahıslara ve müesseselere para ile sattıkları başka bir su menbaından vakıf hayrat ve akarlar parasız su vermekle yükümlü tutulamıyacaklarını ileri sürmektedirler. Oysa ki 831 sayılı Sular Hakkındaki Kanuna eklenen 2659 sayılı Kanunun 8 nci maddesinin getirdiği hükme göre, kaynağı belediye sınırı dışında bulunan suların kaynak ve yollarının bakımı, korunması, sıhhat şartlarına uygun bir halde bulundurulması ve gözetimi (Sular İdaresinin de bağlı bulunduğu) Belediyelere ait olduğundan (bilfarz içerisinde koli basili bulunduğu tesbit olunan suyun) ıslahı yoluna gitmek ve hatta bu ıslah işlemi mümkün oluncaya kadar da vakıf suyunu sağlamak Belediye ve Sular İdaresinin görevleri içinde bulunduğundan bu şekilde ihtilâflı olan vakıf hayrat ve akarlarına su verebilmek için Vakıflar İdaresini abonman mukavelesi yapmağa ve bedel karşılığı su vermeğe zorlaması, sular hakkındaki mevzuata tamamen aykırıdır. Netekim Danıştay 8 nci Dairesinin 19/12/1966 tarih ve 1966/442 esas 1966/3572 Karar sayılı; 17/4/1967 tarih ve 1966/2995 Esas, 1967/1385 Karar sayılı İçtihatları da bu görüşümüzü tamamen teyit etmektedir.

Örnek — e) Belediyeler ve Sular İdaresinin vakıf sularla ilgili mevzuata

aykırı olarak tesis ettiği eylem ve işlemin iptali için Vakıflar İdaresi tarafından (ve bu arada İl İdare Kurulu tarafından vakıf lehine verilen onama kararına karşı bu defa alâkalı Belediye tarafından) Danıştayda açılan davalarda verilen kararlar ise sırasıyla şunlardır:

1 — Bursa Vakıflar İdaresi ile Bursa Belediyesi arasında görülen bir davada; Danıştay 6 ncı Dairesince verilen 26/5/1949 tarih ve 48/996 Esas, 49/993 Karar sayılı kararla "... Sular Kanununun 7 nci maddesi ve işbu kanunun uygulanması şeklini gösteren tüzüğün değişik 8 nci maddesi gereğince vakfa ait olan suların Belediyelere devredilmelerinden sonra bu sulardan vakfite istifade eden vakıf akar ve hayratlarının parasız olarak istifadeleri gerektiğinden davanın kabulü ile Belediyece müesses muamelenin iptaline... karar verildi." ği yazılıdır.

2 — İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü ile İstanbul Sular İdaresi arasında görülen bir davada; Danıştay 6 ncı Dairesince verilen 19/12/1966 tarih ve 1966/442 Esas, 1966/3572 Karar sayılı kararla "... İstanbul Lâleli Camiine 11 masura Kırk Çeşme ve Halkalı Suyu Vakfedildiği 831 sayılı Sular Kanununun yürürlüğe girmesini müteakip bu suyun belediyeye ve sular idaresine devredildiği Camiin altı restore edilerek çarşı haline getirildiği... anlaşılmıştır. 831 Sayılı Sular Kanununun tatbik şekline ait 7044 numaralı Tüzüğün 22 Şubat 1946 gün ve 3/3819 sayılı kararla değişik 8 nci maddesi, kanunun yayımından önce mevcut olup da devrolunan vakıf sulardan faydalanan vakıf hayrat ile akarların sularının parasız olarak verileceğini öngörmüştür... Bu duruma göre kanunun yayımından önce mevcut olup, sonradan devrolunan on bir masura vakıf suyu sebebi ile, bu miktara münhasır olarak dâvacıya parasız su verilmesi gerekirken, suyun kesilmesi yolunda yapılan idari işlemde mevzuata uyarlık görülmediğinden ip-

taline... karar verildi". ği yazılıdır. Ancak bu kararın (yukarıda verdiğimiz izahata ve özellikle Sular Hakkındaki Kanunun 2 ve 7 nci maddeleri ile Tüzüğün değişik 8 nci maddesinde yazılı hükme göre) vakıf hayrat ve akarlarına parasız olarak verilecek suyun, miktarla takyit edilmiş bulunması hasebiyle (Kararın sadece bu yönden) hatalı olduğunu da burada belirtmek isteriz.

3 — İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü ile İstanbul Belediyesi arasında görülen bir davada; Danıştay 8 nci Dairesince verilen 14/7/1967 tarih ve 1966/2995 Esas, 1967/1385 Karar sayılı Kararla "... 831 sayılı sular Kanununun 7 nci... Anılan kanunun uygulanma şekline ait 7044 sayılı tüzüğün 22/2/1946 gün ve 3/3819 sayılı kararla değişik 8 inci... (ve) ... 831 sayılı Kanuna 2659 sayılı kanunla eklenen 8 nci madde hükmüne göre... davalının, dava konusu vakfa su verebilmek için davacı idareyi abonman mukavelesi yapmağa ve bedel karşılığı su vermeye zorlaması mevzuata aykırı olduğundan, bu sebeplerle dava konusu kararın iptaline... karar verildi." ği yazılıdır.

4 — Afyon Belediyesi ile Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında görülen bir davada; Danıştay 8 nci Dairseince verilen 24/5/1967 tarih ve 1966/2327 Esas, 1967/1962 Karar sayılı Kararla "... 831 sayılı Kanunun 7 nci ... ve ilgili tüzüğün 8 inci maddesi... hükümleri gereğince kapanan mevlevihanenin suyunun 831 sayılı kanun uyarınca Belediyece devredilmesi üzerine, sonradan onarılarak yoksul öğrencilere yemek yedirmek için faaliyete geçirilen mutbağın ihtiyacı olan sudan ücret alınmaması yolunda Belediye Encümenince verilen kararda ve bu kararı onaylıyan İl İdare Kurulu kararında mevzuata aykırılık bulunmadığından davanın reddine ve İl İdare Kurulu kararının onanmasına... karar verildi." ği yazılıdır.

— Vakıf Sularla İlgili İhtilâfların Çözümünde Başvurulan En Önemli Maddeler

Sular Hakkındaki Kanunun konumuzla çok yakından ilgili (ve bilhassa Belediyeler ve Sular İdaresi ile Vakıflar İdaresi arasında yukarıda verilen örneklerde yazılı su ihtilâflarının çözümünde başvurulan en önemli maddeleri olan) 1, 2, 4 ve 7 nci maddeleriyle bu Kanunun tatbik suretini gösteren Nizamnamenin 4, 7, ve değişik 8 nci maddesi ile 10 uncu maddesini ve keza Sular Kanununa 2659 sayılı Kanunla eklenen 8 nci maddeyi de buraya aynen nakletmekte fayda mülâhaza edilmiştir.

Sular Hakkında Kanun Madde 1 — Şehir ve kasabalarla köylerde ihtiyacı ammeyi temine mahsus suların tedarik ve idaresi belediye teşkilâtı olan mahallerde belediyelere, olmıyan yerlerde Köy Kanunu mucibince ihtiyar meclislerine aittir .

Sular Hakkında Kanun Madde 2 — Gerek vakfa ait olsun ve gerek suveri saire ile vücuda getirilmiş bulunsun umumun istifadesine mahsus olarak şehir ve kasabalara ve köylere isale edilmiş suların idaresi, kâffei müessesat ve menabii varidatıyla birlikte birinci madde veçhile belediye ve köy ihtiyar meclislerine müdevver ve mevdudur. Ancak Devletçe ve mahallî idarelerle belediyelerce mukaveleye merbut suların idaresi kemakân mukavelâtı mahsusaları ahkâmına tabi olacağı gibi su ile birlikte diğer hususâtı hayriyeye ait olan vakıflar kemakân evkaf idaresi veya mütevellileri tarafından idare ve varidattan sulara ait olan hiseler her sene evkaf idareleri veya mütevellileri tarafından belediye ve köy ihtiyar meclislerine teslim olunurlar.

Sular Hakkında Kanun Madde 4 — Suların tesisi, isale, idame masarifi belediye ve köylerce temin ve tesviye edilir.

Sular Hakkında Kanun Madde 7 — Müessesatı vakfiyeye veya efrada ait olup idarei belediyeye devrolunan suların muhassasunlehleri, bu suların hissei iştirak tediyesine mecbur tutulmaksızın kemakân istifade ederler.

Nizamname Madde 4 — Vakıf suların ve bunlara mevkuf akar, arazi ve sairenin imar ve ihyası için sarfedilen paralar aranılmaz.

Nizamname Madde 7 — Âbidâttan madut olan sebil, çeşme ve şadırvan suları belediyelere veya ihtiyar meclislerine devredilen sulardandır.

Nizamname Madde 8 — (22/2/1946 T. ve 3/3819 sayılı Kararla değişik) — Kanunun yayımından önce mevcut olup da belediyelere veya köylere devrolunan vakıf sularından faydalanılan vakıf hayrat ile akarların suları, belediyelerce ve köylerce parasız olarak verilir.

Eskiden mevcut olup da vakıf sularından faydalanmakta iken harap olan ve sonradan Vakıf İdaresince tekrar yapılan vakıf hayrat ve akarlar da aynı hükme bağlıdır.

Belediyeler ve köylerce ister değişiklik yapılmak veya düzenlenmek suretiyle olsun, ister eskileri bırakılarak yenileri meydana getirilmek suretiyle olsun akıtılacak suların yukarıdaki fıkralarda yazılı vakıflar yine parasız olarak faydalanırlar .

Nizamname Madde 10 — Belediye ve köylere devri icap eden suların mevkufâtından sular hakkındaki kanunun neşrinden sonra evkafça nakte tahvil veyahut istibdal edilmiş bulunanların bcdelâtı belediye ve köylere devrolunur.

Sular Kanununa 2659 Sayılı Kanunla Eklenen Madde 8 — Kaynağı belediye sınırı dışında bulunan suların kaynak ve yollarının bakımı, korunması, sıhhat şartlarına uygun bir halde bulundurulması ve idaresi için belediyelerin alacakları tedbir ve kararlara ve yedinci madde hükümlerine göre yasakla-

rına aykırı hareket edenler hakkında belediye ceza vermek selâhiyeti, belediye sınırına bağlı olmaksızın kaynağa kadar gider. Birlik kurulmuş ise bu selâhiyeti birlik kullanır.

— **Sular Hakkındaki Kanunun 2 nci Maddesinin Tahlili** — (Devirden Hariç ve Dahil Olanlar)

Su Hakları adlı mezkûr Eserin Müellifleri, Sular Hakkındaki Kanunun 2 nci maddesini (sahife 78-79'da) şöyle tahlil etmektedirler: " 'Umumun istifadesine mahsus olarak' kaydından anlaşıldığı üzere müstakil suyu olan vakıf değirmen ve hamam gibi vakfa ait akarların ihtiyacına veya tarla ve bahçelerin sulanmasına yarayan ve irat nev'inden sularla 'İsale' tabirinin delâleti veçhile kapalı yerlerde örtülü bulunan sular ve keza umumun menfaati için olup ta fakat isale suretiyle getirilmemiş olan vakıf sular ve vakıf emlak ve arazi derununda olup da şehir ve kasaba ve köylere isale edilmemiş olan sular ve bunların mevkufatı; kapatılan tekke ve zaviyelerde olduğu gibi umumun istifadesi için isale edilmemiş olup hususi mahiyette ve kapalı yerlerde bulunan sular ve bunların mevkufatı devrin şümülünden hariçtir. Yalnız Nizamnamenin 7. maddesinin sarahatine nazaran âbidattan madut olan sebiller, çeşme ve şadırvanlar devrolunan sular meyanındadır." demektedirler.

— **Devredilecek Vakıf Sular** —

7044 Sayılı Nizamnamenin ikinci maddesi devredilecek vakıf suları başlıca dört kısma ayırmıştır. Bunlar da sırasıyle:

A — Doğrudan doğruya ve müstakilen bir vakıf suretinde yapılmış ve ihtiyacâtı âmmeiyi temine mahsus olanlar,

B — Başka hayrat ile alâkadar bulunanlar,

C — Başka hayrat ile alâkadar olmakla beraber vakfın evlât ve ensabına

da menfaai mahsusa temin etmekte olanlar,

D — Başka hayratı olmamakla beraber muayyen miktarı veya fazlası mütevellî veya evlâda ait bulunanlardır.

Yukarıda (A) fıkrasında yazılı su vakıflarına ait akar, arazi, eşçar ve tenmiyesi meşrut nutuk - peşin tahsil edilmiş ve kanunun neşrinden muahhar müddete ait bulunmuş bedeli icarlar da dahil olduğu halde —cümlesi kontrato, deyin senedatı, tapu cvrakı gibi vesaikile ve bütün hukuk ve vecabile birlikte belediye veya ihtiyar meclislerine Nizamnamenin 3 üncü maddesine göre devrolunarak gerek sular, gerek akarât ve müessesât (tamamen) bunamlara tashihan ve tedbilen tapuya rapdedilmişlerdir.

Yine yukarıda (yazılı Nizamnamenin 2 nci maddesinin) B, C ve D fıkralarında yazılı sular da Nizamnamenin 5 nci maddesinde yazılı olduğu üzere iki hal arzeder:

1 — Vakfın umumî vâridâtından veya akarlarından su için muayyen bir miktar veya bir kısmı vâkıf tarafından tefrik ve tahsis edilmiş olanlardır ki bunlar vakfın başkaca hayratı olduğuna bakılmayarak, ikinci maddenin "A" fıkrasında muharrer olanlar gibi bilâkaydü şart devrolunurlar.

Su için muayyen akar, arazi ve saire gösterilmemekle beraber vâridâttan muayyen bir kısmı sulara ait olan veya vâridâtı bir nisbet üzerinden taksimi meşrut bulunan vakıfların vâridâtının, her sene gayesinde tesbitinden ve masarifi istihsaliyenin tenzilinden sonra bakiyesi vâkıfın tayin ettiği şerait dairesinde taksim edilerek sulara ait miktarı belediyeye veya ihtiyar meclislerine verilir.

2 — Su işleri için muayyen vâridât gösterilmemiş veya umumî vâridât üzerinden malûm nisbette hisse ayrılmamış bulunanlardır ki bunlar mülhak vakıflardan ise muhasebeleri, mazbut

vakıflardan ise idarenin kuyudu esas tutularak son on sene zarfındaki vâri-dât ve masârifi tesbit ve masrafın sulara ait kısmı tefrik edilerek bir senelik miktarı vasatîsi, her sene ait olduğu belediye veya ihtiyar meclisine maktu-an evkaf idaresinden veya mütevellisi tarafından tediyeye olunur.

— Nizamnamenin Devir ile İlgili Olarak Getirdiği İstisna Hük-mü —

Nizamnamenin devir ile ilgili olarak getirdiği (yukarıda maruz) esasların bir istisnasını 10 uncu maddesinde görmekteyiz. Zira, bu maddeye göre; Belediye ve köylere devri icap eden suların mevkufatından sular hakkındaki kanunun neşrinden sonra evkafça nakte tahvil veyahut istibdal edilmiş bulunanların bedelâtının belediye ve köylere devrolunacağı yazılıdır. Şu halde maddenin mefhumu muhalifinden Sular Hakkındaki Kanunun neşrinden evvel, belediye ve köylere devri icap eden suların mevkufatından vakıflarca nakte tahvil veyahut istibdal edilmiş bulunanların bedellerinin belediye ve köylere devrolunmayacağı anlaşılmaktadır.

— Devirden Müstesna Tutulan Sular ve Müessesatı —

Nizamnamenin 6 ncı maddesi (Belediyelere veya ihtiyar meclislerince) devirden müstesna tutulan sular ve müessesatını ise üç gurupta tophiyarak göstermiştir ki onlar da şunlardır:

A — Müstakil suyu olan vakıf değirmen ve hamamlar gibi vakfa ait akarların ihtiyacına veya tarla ve bahçelerin sulanmasına yarayan irat nevinden sular ile bu emlak, arazi veya akarâtı vakfiye derununda bulunan şehir ve köylere isale edilmemiş sular ve bunların mevkufâtı;

B — Mesdut tekke ve zaviyelerde olduğu gibi umumun istifadesi için isale edilmemiş hususî mahiyette ve kapalı

yerlerde bulunan sular ve bunların mevkufâtı;

C — Umumun istifadesi için yapılmış, fakat isale suretile getirilmemiş olan kuyular, küpler ve bunların mevkufâtıdır.

— Devrolunan Sular Üzerindeki Haklar —

Biz, bu hususta yukarıda Belediyeler ve Sular İdarəsi ile Vakıflar İdarəsi arasında çıkan ihtilâfların tarihî seyri-ni belirterek geniş izahat vermiş olduğumuzdan, burada sadece Ali Himmet Berki ve Sedat Çumralının anılan Su Hakları adlı Eserinin Devrolunan Sular üzerindeki haklar: başlığını taşıyan 81 - 82 nci sahifelerinde verilen izahatı buraya nakletmekle iktifa edeceğiz. E-serde: "Vakfa veya fertlere ait olup belediye devrolunan suların çeşmeler, evler, bağ ve bahçeler, hamamlar, han-lar gibi hükmi ve hakikî şahıslardan muassasünleheri yâni tahsis edildikleri mahaller olabilir. Nitekim bu kabil sularda böyle pek çok müktesep haklar vardır. Bu haklar gerek şartı vâkıf ve gerek bir mukavele ve gerekse teamül olsun hukuken tanınmak lâzımdır. Bunun içindir ki Sular Kanununun 7. maddesinde bu nevi hakların mahfuz olduğu tasrih olunmuştur."

"Sular Kanununun dördüncü ve nizamnamenin sekizinci maddesi mucibince suların tesis ve idame masarifi belediye ve köylerce temin ve tesviye edileceği gibi mevcudu tâdil veya ıslah suretiyle olsun ister bunların terkiyle başkaca temin ve isale suretiyle bulunsun getirilecek sulardan kadimdenberi mevcut veya yeniden yapılacak hayrat ile vakıf akarların suları bedelsiz temin olunur. Bu ameliyeler için vakıflarda olduğu gibi bu sularda hisse ve hakları olanlardan tesis tâdil ve ıslah için bir şey istenemez. Nitekim bir hâdisede Devlet Şûrası bu veçhile karar vermiştir. (Danıştay 6. Daire 947/258)" denilmektedir.